

Etyka mediów i dziennikarzy

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Mapa myśli](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

-
- Źródło: Piotr Legutko, Dobrosław Rodziewicz, *Gra w media. Między informacją a deformacją*, Warszawa 2007.
  - Źródło: *Budować mosty, które jednoczą w prawdzie. Przemówienie do pracowników środków społecznego przekazu. Irlandia, 29 września 1979 roku*, [w:] Jan Paweł II,

Dziennikarstwo według Jana Pawła II, oprac. Centrum Myśli Jana Pawła II – Fronda, M. Miller, Warszawa 2008.

- Źródło: *Ustawa z dnia 26 stycznia 1984 r. – Prawo prasowe (tekst jednolity DzU z 2018 r. poz. 1914)*, dostępny w internecie: prawo.sejm.gov.pl [dostęp 18.06.2020].
- Źródło: CBOS, *Oceny działalności parlamentu, prezydenta, władz lokalnych i mediów*, „Komunikat z badań”, nr 50/2018.
- Źródło: Grzegorz Zaraziński, *Czy mediom potrzebna jest etyka?*, t. 6, „Teologia Praktyczna” 2005, s. 15–27.

Źródło: lukasbieri, domena publiczna.

Środki masowego przekazu (media, mass media, publikatory) są środkami społecznego komunikowania o szerokim zasięgu. Przekazują informacje, zapewniają rozrywkę, umożliwiają komunikację między ludźmi, a także kształtują opinię publiczną. Ostatni z wymienionych aspektów jest tak ważny, że media są często nazywane czwartą władzą. Fundamentalnymi zasadami są wolność i pluralizm mediów, które stanowią nieodzowne elementy państwa demokratycznego i społeczeństwa obywatelskiego.

Władze państwowe dzięki wprowadzającym regulacjom prawnym określają organizacyjne ramy działania rynku mediów. Natomiast wśród wielu czynników wpływających na ich funkcjonowanie i postrzeganie przez społeczeństwo kluczowy jest wymiar etyczny, w szczególności etyka dziennikarzy.

Twoje cele

- Scharakteryzujesz elementy składowe etyki mediów.
- Porównasz zakres wolności mediów w wybranych państwach.
- Poznasz podstawowe zasady etyczne w pracy dziennikarza.
- Przeanalizujesz przejawy naruszenia zasad etycznych przez dziennikarzy.
- Uzasadnisz stwierdzenie o konieczności etycznego działania mediów.

Przeczytaj

Etyka mediów – co to jest?

Etyka mediów to zbiór norm, zasad, poglądów i ocen w zakresie funkcjonowania środków masowego przekazu. Typologie etyki mediów, ze względu na stosowane w nich kryteria podziału, są bardzo zróżnicowane. Uwzględniając różne podmioty i obszary działań medialnych, można wyróżnić cztery podstawowe działy etyki mediów.

Działy etyki mediów

Przypomnij sobie, jakie rodzaje norm funkcjonują w społeczeństwie.
Czy przestrzeganie norm prawnych jest wystarczające dla pozytywnej oceny pracy dziennikarzy?

Wolność mediów

Regulacje prawne wprowadzane przez władze państwowe mają zasadniczy wpływ na kształt i funkcjonowanie środków masowego przekazu. W państwach niedemokratycznych często stosowana jest przez władzę [cenzura](#), prześladowani są dziennikarze, a media stają się elementem [propagandy](#). Prowadzi to do całkowitego braku wolności mediów lub też do poważnych naruszeń tej wolności. Również w państwach demokratycznych mogą występować sytuacje, w których władze dążą do uzyskania kontroli nad mediami. Zróżnicowanie państw, uwzględniające zakres wolności mediów, przedstawia poniższa mapa.

Stan wolności mediów na świecie w 2019 roku

Oprac. na podst. Reporters without Borders, *World Press Freedom Index*, forbes.com.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Poszukaj informacji o stanie wolności mediów w poprzednich latach. Czy można zaobserwować tendencje do zmian w tym względzie? Jakie są ich przyczyny?

Kontrola mediów w PRL

Eric Drooker *Cenzura*.

Źródło: Eric Drooker, dostępny w internecie: Drooker.com, tylko do użytku edukacyjnego.

W Polsce od 1946 roku istniał Główny Urząd Kontroli Prasy, Publikacji i Widowisk. Był to organ cenzury badający wszelkie formy oficjalnego przekazu informacji z punktu widzenia ich zgodności z aktualną polityką państwa i zakazujący rozpowszechniania informacji i treści niepożądanych przez rządzącą monopartię komunistyczną. W lipcu 1981 roku GUKPPIW został przekształcony w Główny Urząd Kontroli Publikacji i Widowisk. Od zwycięstwa Komitetów Obywatelskich

„Solidarność” w wyborach 4 czerwca 1989 roku w praktyce nie pełnił swej funkcji i został zlikwidowany w kwietniu 1990 roku.

Stowarzyszenia dziennikarzy

Dziennikarze, jak każda grupa zawodowa, mogą zrzeszać się w organizacjach, których celem jest reprezentowanie środowiska w relacjach z innymi podmiotami.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Zastanów się, jakie mogą być przyczyny braku jednolitej reprezentacji środowiska dziennikarskiego. Zwróć uwagę na adresy siedzib największych organizacji dziennikarzy.

Zobowiązania etyczne mediów i dziennikarzy w Rzeczypospolitej Polskiej

W Polsce po 1989 roku media i dziennikarze uzyskali możliwość funkcjonowania w sposób charakterystyczny dla państw demokratycznych. W 1993 roku Zgromadzenie Parlamentarne Rady Europy uchwaliło Europejski Kodeks Deontologii Dziennikarskiej. Dwa lata później przedstawiciele działających w Polsce stowarzyszeń zawodowych dziennikarzy oraz wydawców, producentów i nadawców podpisali Kartę Etyczną Mediów. Zadeklarowali w niej, że w swojej pracy będą kierować się siedmioma zasadami podanymi na poniższym schemacie.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Zastanów się, która z powyższych zasad jest łamana w sytuacji, gdy obiektywnemu przekazowi wizualnemu towarzyszy subiektywny przekaz słowny.

Źródło: Europejski Kodeks Deontologii Dziennikarskiej. Rezolucja 1003 Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy z 1 lipca 1993 r. w sprawie etyki dziennikarskiej, „Zeszyty Prasoznawcze” 1994, nr 3–4.

Rada Etyki Mediów

Równocześnie z podpisaniem Karty Etycznej Mediów została utworzona Rada Etyki Mediów. Jej zadaniem jest strzec zasad zawartych w karcie, publicznie orzekając w sprawach ich przestrzegania i dokonując interpretacji jej zapisów. Sygnatariusze zobowiązują się również do upowszechnienia treści Karty, informacji o prawie składania skarg do Rady i niezwłocznego ogłaszania orzeczeń Rady. Od 2010 roku coraz wyraźniej uwidaczniały się różnice poglądów między sygnatariuszami Karty Etycznej Mediów w kwestii efektów działalności Rady Etyki Mediów. Z udziału w niej rezygnowały pojedyncze osoby, jak i organizacje ją współtworzące. Stopniowo skład rady jest coraz mniej [pluralistyczny](#), co skutkuje spadkiem znaczenia tej instytucji.

Działalność stowarzyszeń dziennikarzy

Poza działaniami wspólnymi dla środowiska dziennikarskiego w Polsce poszczególne stowarzyszenia i instytucje działające na rynku mediów formułują własne zbiory norm etycznych. Należą do nich między innymi: Kodeks Etyki Dziennikarskiej Stowarzyszenia Dziennikarzy Polskich, Dziennikarski Kodeks Obyczajowy Stowarzyszenia Dziennikarzy Rzeczypospolitej Polskiej oraz Zasady Etyki Dziennikarskiej w TVP SA. Ponadto organizacje dziennikarzy podejmują inicjatywy związane z innymi aspektami działalności mediów. Najbardziej znaną z nich jest Centrum Monitoringu Wolności Prasy (CMWP) – pełna nazwa: Centrum Monitoringu Wolności Prasy Stowarzyszenia Dziennikarzy Polskich. Jest to organ działający w strukturze tego stowarzyszenia, a jego zadaniem jest publiczne zajmowanie stanowiska i udzielanie pomocy dziennikarzom w przypadkach zagrożenia wolności słowa i prasy.

Instytucje państwowe a media

W 1992 roku na mocy Ustawy o radiofonii i telewizji została utworzona Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji (KRRiT, KRRiTV), która następnie uzyskała umocowanie konstytucyjne. Stoi ona na straży wolności słowa, prawa do informacji oraz interesu publicznego w radiofonii i telewizji. W skład rady wchodzi (po nowelizacji ustawy w 2005 roku) 5 członków: dwóch wybieranych przez Sejm RP, jeden wybierany przez Senat RP oraz dwóch powoływanych przez Prezydenta RP. Kadencja członków KRRiT trwa 6 lat.

Kompetencje Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji

Źródło ilustracji: Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji, krrit.gov.pl.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Zastanów się, czy sposób powoływania członków Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji (art. 214 Konstytucji RP) zapewnia przestrzeganie przepisu art. 6. ust. 1 Ustawy z dnia 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji w zakresie pluralistycznego charakteru radiofonii i telewizji.

Rada Mediów Narodowych

Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji nie należy mylić z utworzoną w 2016 roku Radą Mediów Narodowych (RMN). Jej zadaniem jest powoływanie i odwoływanie zarządów i rad nadzorczych Telewizji Polskiej, Polskiego Radia oraz Polskiej Agencji Prasowej (PAP). W skład rady wchodzi trzy osoby wybierane przez Sejm RP i dwie powoływane przez Prezydenta RP. Kadencja członków rady trwa 6 lat.

Słownik

cenzura

kontrola publicznego przekazywania informacji; polega na weryfikacji audycji radiowych, telewizyjnych, widowisk, internetu itp. przez organy państwowe

koncesja

akt zgody władz publicznych na podjęcie i prowadzenie działalności przez określonego przedsiębiorcę; dotyczy działalności, która ma szczególne znaczenie ze względu na bezpieczeństwo lub ważny interes publiczny

manipulacja

forma wywierania wpływu na osobę lub grupę w taki sposób, by nieświadomie i z własnej woli realizowała cele osoby wywierającej ten wpływ

opinia publiczna

wyrażane publicznie przez wielkie zbiorowości ludzkie poglądy i oceny działań politycznych i społecznych

pluralizm mediów

prawo do funkcjonowania w państwie nieograniczonej liczby niezależnych środków masowego przekazu; różnorodność mediów dotyczy kwestii społecznych, politycznych i ekonomicznych

propaganda

celowe działanie zmierzające do ukształtowania określonych poglądów i zachowań zbiorowości ludzkiej lub jednostki

Mapa myśli

Polecenie 1

Uzupełnij mapę myśli o przykłady łamania zasad etyki dziennikarskiej.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Ćwiczenie 1

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Ćwiczenie 2

Ćwiczenie 3

Zapoznaj się z materiałem źródłowym i wykonaj polecenie.

” Piotr Legutko, Dobrosław Rodziewicz

Gra w media. Między informacją a deformacją

Czym polityk różni się od muchy? Niczym. I polityka, i muchę można zabić gazetą. (...) Władza mediów jest w dodatku na tyle potężna, by za pomocą gazety, radia i telewizji zabić zastany ustrój demokratyczny, przekształcając go na własne potrzeby kosztem władz i mechanizmów konstytucyjnych. Czy taka wizja, złowróżbna dla przyszłości demokracji przedstawicielskiej, zasługuje na poważne potraktowanie?

Źródło: Piotr Legutko, Dobrosław Rodziewicz, *Gra w media. Między informacją a deformacją*, Warszawa 2007.

Ćwiczenie 4

Zapoznaj się z ilustracją i wykonaj zadanie.

Źródło: Paweł Kuczyński, tylko do użytku edukacyjnego.

Ćwiczenie 5

Zapoznaj się z materiałem źródłowym i wykonaj polecenia.

” ***Ustawa z dnia 26 stycznia 1984 r. – Prawo prasowe (tekst jednolity DzU z 2018 r. poz. 1914)***

Art. 6

1. Prasa jest zobowiązana do prawdziwego przedstawiania omawianych zjawisk.
2. Organy państwowe, przedsiębiorstwa państwowe i inne państwowe jednostki organizacyjne oraz organizacje spółdzielcze są obowiązane do udzielenia odpowiedzi na przekazaną im krytykę prasową bez zbędnej zwłoki, nie później jednak niż w ciągu miesiąca.
3. Przepis ust. 2 stosuje się odpowiednio do związków zawodowych, organizacji samorządowych i innych organizacji społecznych w zakresie prowadzonej przez nie działalności publicznej.
4. Nie wolno utrudniać prasie zbierania materiałów krytycznych ani w inny sposób tłumić krytyki.

Art. 7

1. Ustawa reguluje prasową działalność wydawniczą i dziennikarską.
2. W rozumieniu ustawy: 1) prasa oznacza publikacje periodyczne, które nie tworzą zamkniętej, jednorodnej całości, ukazujące się nie rzadziej niż raz do roku, opatrzone stałym tytułem albo nazwą, numerem bieżącym i datą, a w szczególności: dzienniki i czasopisma,

serwisy agencyjne, stałe przekazy teleksowe, biuletyny, programy radiowe i telewizyjne oraz kroniki filmowe; prasą są także wszelkie istniejące i powstające w wyniku postępu technicznego środki masowego przekazywania, w tym także rozgłośnie oraz tele- i radiowęzły zakładowe, upowszechniające publikacje periodyczne za pomocą druku, wizji, fonii lub innej techniki rozpowszechniania; prasa obejmuje również zespoły ludzi i poszczególne osoby zajmujące się działalnością dziennikarską (...).

Źródło: Ustawa z dnia 26 stycznia 1984 r. – Prawo prasowe (tekst jednolity DzU z 2018 r. poz. 1914), dostępny w internecie: prawo.sejm.gov.pl [dostęp 18.06.2020 r.].

Materiał źródłowy do ćwiczeń 7 i 8.

Źródło I

” Budować mosty, które jednoczą w prawdzie. Przemówienie do pracowników środków społecznego przekazu. Irlandia, 29 września 1979 roku

Wasz zawód, ze swej natury, czyni was sługami, chętnymi sługami społeczności. Wielu członków tej społeczności może różnić się od was w opiniach co do polityki lub ekonomii, w przekonaniach co do religii lub moralności. Jako dobrzy dziennikarze powinniście służyć im tak samo, z miłością i zgodnie z prawdą; co więcej, z miłością do prawdy. Jako dobrzy dziennikarze powinniście budować mosty, które jednoczą, a nie mury, które dzielą. Jako dobrzy dziennikarze powinniście pracować z przekonaniem, że miłość i służba dla bliźniego są najważniejszym zadaniem waszego życia. Każda wasza troska będzie zatem miała na względzie dobro społeczności. Będziecie ją karmić prawdą.

Źródło II

” Grzegorz Zaraziński

Czy mediom potrzebna jest etyka?

Klaus Wieglerling, niemiecki etyk, wskazuje na możliwe obszary konfliktów etycznych we współczesnym dziennikarstwie. (...)

Wraz z szerokim wejściem na rynek nadawców prywatnych i konkurencji pojawił się problem urynkowienia dziennikarstwa. (...) Także media publiczne ulegają naciskom rynku. Powoduje to powstawanie oferty medialnej, która jak najmniejszym kosztem chce pozyskać coraz większą liczbę odbiorców. Propozycje pojawiające się w środowiskach dziennikarstwa internetowego, aby wysokość honorarium autorskiego uzależniona była od liczby wywołań danego artykułu na stronie przeglądarki, może powodować, że praca dziennikarza bardziej będzie zorientowana na sukces rynkowy niż na wartość samej informacji.

Źródło: Grzegorz Zaraziński, *Czy mediom potrzebna jest etyka?*, „Teologia Praktyczna” 2005, t. 6, s. 15–27.

Ćwiczenie 7

Ćwiczenie 8

Dla nauczyciela

Autor: Maciej Młynarczyk

Przedmiot: wiedza o społeczeństwie

Temat: Etyka mediów i dziennikarzy

Grupa docelowa: III etap edukacyjny, liceum, technikum, zakres podstawowy, zakres rozszerzony

Podstawa programowa:

II. Społeczeństwo obywatelskie

Uczeń:

7) krytycznie analizuje przekazy medialne i porównuje przekazy różnych mediów dotyczące tych samych wydarzeń czy procesów; formułuje własną opinię w oparciu o poznane fakty; rozpoznaje przejawy nieetycznych zachowań dziennikarzy.

Zakres rozszerzony

VI. Społeczeństwo obywatelskie i kultura polityczna

Uczeń:

16) krytycznie analizuje przekazy medialne; wyjaśnia podstawowe mechanizmy manipulacji wykorzystywane w mediach; wskazuje rolę Rady Etyki Mediów w Rzeczypospolitej Polskiej.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- charakteryzuje elementy składowe etyki mediów;
- porównuje zakres wolności mediów w wybranych państwach;
- prezentuje podstawowe zasady etyczne w pracy dziennikarza;
- analizuje przejawy naruszenia zasad etycznych przez dziennikarzy;

- uzasadnia stwierdzenie o konieczności etycznego działania mediów.

Strategie nauczania:

- asocjacyjna;
- problemowa;
- operacyjna.

Metody i techniki nauczania:

- dyskusja;
- burza mózgów;
- mapa myśli.

Formy zajęć:

- praca indywidualna;
- praca w grupach.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami i dostępem do internetu, słuchawki;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg zajęć:

Faza wstępna

1. Przed zajęciami uczniowie wyszukują przykłady działań mediów/dziennikarzy, które wzbudziły w nich negatywne odczucia lub które oceniali negatywnie. Przed lekcją przynoszą notatki nauczycielowi.

2. Przedstawienie tematu i celów zajęć.

3. Burza mózgów. Uczniowie proponują swoje definicje etyki. Osoba moderująca zapisuje pomysły na jednej połowie tablicy. Po zakończeniu fazy twórczej następuje wspólna weryfikacja pomysłów.

4. Nauczyciel inicjuje krótką dyskusję i pyta:

- Co według was oznacza pojęcie „etyka mediów i dziennikarzy”?
- Jaka jest relacja między etyką mediów a prawem dotyczącym działalności mediów?

Zapisanie propozycji uczniów na drugiej połowie tablicy. Nauczyciel udziela informacji zwrotnej.

Faza realizacyjna

1. Uczniowie podają na podstawie Kodeksu Etyki Mediów przykłady nieetycznych zachowań dziennikarzy. Rozmowa na temat: „Jakie są przyczyny nieetycznych działań dziennikarzy?”. Na zakończenie chętna/wybrana osoba podsumowuje dyskusję.
2. Podział klasy na kilka grup – każda tworzy swoją mapę myśli: „Nieetyczne działania dziennikarzy”. Po upływie wyznaczonego czasu następuje prezentacja przed resztą klasy.
3. Uczniowie wykonują ćwiczenie interaktywne. Wspólne omówienie odpowiedzi.

Faza podsumowująca

1. Na koniec lekcji odbywa się burza mózgów. Uczniowie zgłaszają propozycje działań mających na celu eliminowanie nieetycznych działań mediów/dziennikarzy.
2. Nauczyciel omawia przebieg zajęć, wskazuje mocne i słabe strony pracy uczniów, udzielając im tym samym informacji zwrotnej.

Praca domowa:

1. Wyobraź sobie, że jesteś dziennikarzem, któremu niesłusznie zarzucono manipulację danymi. W jaki sposób będziesz udowadniał nietrafność zarzutów? Zapisz plan swoich działań.
2. „Media rządzą światem. Nie jest to już czwarta władza, ale władza pierwsza, o ile nie jedyna...”. Sformułuj swoje stanowisko wobec przedstawionej tezy, uzasadniając je dwoma argumentami.

Materiały pomocnicze:

Marzena Barańska, *Dylematy współczesnego dziennikarza/dziennikarstwa – wybrane zagadnienia*, „Przegląd Politologiczny”, nr 4, 2011, s. 155–182.

Dziennikarstwo i świat mediów, red. Zbigniew Bauer, Edward Chudziński, Kraków 2008.

Paweł Czarnecki, *Etyka mediów*, Warszawa 2008.

Michał Drożdż, *Etyczne aspekty mediów integralną częścią nauk o mediach*, „Studia Medioznawcze”, nr 4 (55), 2013, s. 11–23.

Bartosz Głowacki, *Internet jako źródło informacji dla dziennikarza – mijanie się z prawdą a etyka dziennikarska*, „Studia Medioznawcze”, nr 1 (60), 2015, s. 11–23.

Jan Pleszczyński, *Etyka dziennikarska i dziennikarstwa*, Warszawa 2015.

Grzegorz Zaraziński, *Czy mediom potrzebna jest etyka?*, „Teologia Praktyczna”, t. 6, 2005, s. 5–27.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

Mapę myśli można wykorzystać również na lekcji powtórkowej jako element pracy w grupach. W takiej sytuacji grupy przygotowują mapy przed zajęciami (jako pracę domową) i prezentują je w trakcie lekcji.